

เอกสาร
สรุปเนื้อหา
ที่ต้องรู้

รายวิชา สังคมศึกษา

ระดับประถมศึกษา (สค11001)

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ
เอกสารทางวิชาการลำดับที่ 25/2559

เอกสารสรุปเนื้อหาที่ต้องรู้

รายวิชาสังคมศึกษา

ระดับประถมศึกษา

รหัส สค๑๑๐๐๑

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช ๒๕๕๑

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ

ห้ามจำหน่าย

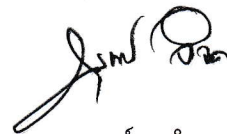
หนังสือเรียนนี้จัดพิมพ์ด้วยเงินงบประมาณแผ่นดินเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
ลิขสิทธิ์เป็นของสำนักงาน กศน.สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายยกระดับคุณภาพการศึกษาทุกระดับการศึกษา สำนักงาน กศน. ในฐานะผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมายประชาชนทั่วไปที่อยู่นอกระบบโรงเรียน โดยใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว และเพื่อเป็นการตอบสนองนโยบายของ กระทรวงศึกษาธิการในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน กศน. หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้สูงขึ้น สำนักงาน กศน. จึงได้จัดทำสรุปเนื้อหา ที่ต้องรู้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงสื่อได้สะดวก รวดเร็ว อันจะส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดีขึ้น

สรุปเนื้อหาที่ต้องรู้ มีเนื้อหาจากการนำหนังสือเรียนของสำนักงาน กศน. มาสรุปเนื้อหา ประเด็นสำคัญที่สอดคล้องตามผังการออกข้อสอบในแต่ละรายวิชาของสำนักงาน กศน. สำหรับ เอกสารสรุปเนื้อหาที่ต้องรู้นี้ สำนักงาน กศน. ได้จัดทำรายวิชาบังคับ ทั้งสิ้น 5 สาขา รวม 42 รายวิชา ทั้งนี้ สำนักงาน กศน. ได้เชิญผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ศึกษานิเทศก์ นักวิชาการศึกษา ครูผู้สอน และ ผู้เกี่ยวข้อง มาสรุปเนื้อหาที่ต้องรู้ ในรายวิชาดังกล่าว

สำนักงาน กศน. หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นประโยชน์กับผู้เรียน กศน. หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามสมควร จึงขอขอบคุณ สถาบัน กศน. ภาคทุกภาค สถาบันการศึกษาทางไกล ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ศึกษานิเทศก์ นักวิชาการศึกษา ครูผู้สอน และผู้เกี่ยวข้อง มา ณ โอกาสนี้

(นายสุรพงษ์ จำจด)

เลขาธิการ กศน.

สิงหาคม 2559

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
สารบัญ	
บทที่ ๑ ภูมิศาสตร์ทางกายภาพประเทศไทย	๑
กิจกรรมท้ายบทที่ ๑	๙
บทที่ ๒ ประวัติศาสตร์ชาติไทย	๑๐
กิจกรรมท้ายบทที่ ๒	๑๗
บทที่ ๓ เศรษฐศาสตร์	๑๙
กิจกรรมท้ายบทที่ ๓	๒๖
บทที่ ๔ การเมืองการปกครอง	๒๘
กิจกรรมท้ายบทที่ ๔	๓๒
แบบทดสอบ	๓๔
คณะทำงาน	๓๖

บทที่ ๑ ภูมิศาสตร์ทางกายภาพประเทศไทย

ลักษณะภูมิประเทศประเทศไทย

ประเทศไทยมีพื้นที่ประมาณ ๕๑๓,๑๑๕ ตารางกิโลเมตร มีพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับที่ ๓ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ทิศเหนือ จรดประเทศสหภาพเมียนมาร์(พม่า)และสาธารณรัฐประชาธิปไตย

ประชาชนลาว

ทิศตะวันออก จรดประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กัมพูชา

ทิศตะวันตก จรดประเทศสหภาพเมียนมาร์(พม่า)

ทิศใต้ จรดประเทศมาเลเซีย

การแบ่งภาคภูมิศาสตร์ของประเทศไทยแบ่งตามลักษณะภูมิศาสตร์ได้ ๕ ภาค ได้แก่

ภาคเหนือ ประกอบด้วยจังหวัดต่าง ๆ ๙ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน อุตรดิตถ์ และพะเยา มีพื้นที่ ๙๓,๖๙๐ ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสูงและที่ราบหุบเขา ยอดเขาที่สูงที่สุดในประเทศไทย คือ ดอยอินทนนท์

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีพื้นที่ ๑๗๐,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยจังหวัด

ต่าง ๆ ๑๙ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดหนองคาย เลย อุตรธานี นครพนม สกลนคร กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ชัยภูมิ ยโสธร อุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ นครราชสีมา สุรินทร์ มุกดาหาร อำนาจเจริญ และหนองบัวลำภู ภูมิประเทศทั่วไปเป็นแอ่งคล้ายจานลาดเอียงไปทางตะวันออกเฉียงใต้ มีขอบเป็นภูเขาสูงทางตะวันตกและทางใต้ แหล่งท่องเที่ยว คือ ภูกระดึง ภูหลวง ในจังหวัดเลย แม่น้ำที่สำคัญของภาคนี้ได้แก่ แม่น้ำชี และแม่น้ำมูล

ภาคกลาง มีพื้นที่ ๙๑,๗๙๕ ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยจังหวัดต่าง ๆ ๒๒ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสุโขทัย พิษณุโลก กำแพงเพชร เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ อุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี ลพบุรี อ่างทอง สระบุรี สุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี นครปฐม กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม และนครนายก ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำกว้างใหญ่ ได้แก่ ที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและท่าจีน มีเทือกเขาเป็นขอบเขตของภาคทั้งด้านตะวันตกและตะวันออก

ภาคตะวันออก มีพื้นที่ ๓๔,๓๘๐ ตารางกิโลเมตร เป็นภาคที่มีพื้นที่เล็กที่สุดในบรรดาภาคทั้ง ๕ ของไทย ประกอบด้วย ๗ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดปราจีนบุรี ชลบุรี ฉะเชิงเทรา ระยอง จันทบุรี ตราด และสระแก้ว ลักษณะภูมิประเทศของภาคตะวันออก มีลักษณะ เขตเทือกเขาเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำ เขตที่ราบชายฝั่งทะเล

ภาคตะวันตก มีพื้นที่ประมาณ ๕๓,๖๗๙ ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย ๕ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดตาก กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขา สลับกับหุบเขาที่ค่อนข้างชัน

ภาคใต้ มีพื้นที่ ๗๐,๗๑๕ ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยจังหวัดต่าง ๆ ๑๔ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชุมพร พัทลุง สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส ระนอง พังงา ภูเก็ต ตรัง และสตูล เป็นดินแดนส่วนหนึ่งของคาบสมุทรมลายู จึงขนานด้วยทะเลทั้งสองด้าน ได้แก่ อ่าวไทย มหาสมุทรแปซิฟิก ทะเลอันดามัน และมหาสมุทรอินเดีย ลักษณะภูมิประเทศเป็นเขตเทือกเขา ประกอบด้วย แนวเทือกเขา ๓ แนว ได้แก่ เทือกเขาภูเก็ต เทือกเขานครศรีธรรมราช และเทือกเขาสันกาลาศีรีส่วนใหญ่จะวางตัวในแนวเหนือ-ใต้ มีความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้และแร่ธาตุ

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทย

ลักษณะ ท่าเล ที่ตั้งของประเทศไทย

ประเทศไทยตั้งอยู่ในคาบสมุทรมอินโดจีน ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของทวีปเอเชีย ที่ตั้งของประเทศไทยอยู่แถบศูนย์สูตร จึงเป็นบริเวณที่ได้รับพลังงานความร้อนจากดวงอาทิตย์มาก เป็นประเทศที่อยู่ในเขตร้อน และมีอุณหภูมิของอากาศเฉลี่ยสูงตลอดทั้งปี

ลักษณะภูมิอากาศ ประเทศไทย

ประเทศไทยตั้งอยู่ใกล้เส้นศูนย์สูตรในซีกโลกตอนเหนือ ทำให้ภูมิอากาศมีลักษณะเป็นแบบร้อนชื้นหรือภูมิอากาศแบบทุ่งหญ้าสะวันนาโดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และตะวันออกเฉียงเหนือ

มรสุมตะวันตกเฉียงใต้ พัดปกคลุมประเทศไทย ระหว่างกลางเดือนพฤษภาคม ถึงกลางเดือนตุลาคม มีเมฆมากและฝนตกชุกทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามบริเวณชายฝั่งทะเล และเทือกเขาด้านรับลมจะมีฝนมากกว่าบริเวณอื่น

มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณกลางเดือนตุลาคมจะมีมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ พัดปกคลุมประเทศไทยจนถึง กลางเดือนกุมภาพันธ์ จึงพัดพาเอามวลอากาศเย็นและแห้งเข้ามาปกคลุมประเทศไทย ทำให้ท้องฟ้าโปร่ง อากาศหนาวเย็นและแห้งแล้งทั่วไป โดยเฉพาะภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนภาคใต้จะมีฝนชุกโดยเฉพาะภาคใต้ฝั่งตะวันออก เนื่องจากมรสุมนี้นำความชุ่มชื้นจากอ่าวไทยเข้ามาปกคลุม

สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของท้องถิ่น

เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศและลักษณะภูมิอากาศของแต่ละภาคมีความแตกต่างกัน ดังนั้นจึงทำให้การดำเนินชีวิตของประชากรในท้องถิ่นแตกต่างกัน สรุปได้ดังนี้

ภาค	ลักษณะภูมิประเทศ และภูมิอากาศ	การประกอบอาชีพ และความเป็นอยู่	ประเพณีและการ นับถือศาสนา
เหนือ	เป็นที่ราบหุบเขา ภูเขาและ เทือกเขาสูง เสี่ยงต่อการเกิด แผ่นดินไหว ดินถล่ม น้ำท่วม ภัย แล้ง ไฟป่า ดินมีความอุดม สมบูรณ์ อากาศหนาวเย็นเป็น เวลานาน	เพาะปลูกผักพื้นเมือง หนาวและอาชีพการ ท่องเที่ยว	สงกรานต์ การแห่ ครีวทาน ปอยส่าง ลอง นับถือศาสนา พุทธ
ภาค	ลักษณะภูมิประเทศ และภูมิอากาศ	การประกอบอาชีพ และความเป็นอยู่	ประเพณีและการ นับถือศาสนา
กลาง	เป็นที่ราบลุ่มและมีความอุดม สมบูรณ์ ตอนบนของภาคมี อากาศหนาวในฤดูหนาวและร้อน ในฤดูร้อน ตอนล่างของภาคฤดู ร้อนและหนาวไม่แตกต่างกัน มี ฝนตกชุกมากกว่าตอนบน	ทำนาทำสวนผลไม้ เลี้ยงสัตว์ ทำประมง น้ำเค็มและน้ำจืด รับจ้างในโรงงาน มี ประชากรหนาแน่น กว่าภาคอื่น	แข่งเรือ พิธีขมกล วี่งควาย การลงแขก เกี่ยวข้าว นับถือ ศาสนาพุทธ
ตะวันออกเฉียงเหนือ	เป็นที่ราบสูง พื้นที่เป็นดินปน ทราย อากาศแห้งแล้ง	ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ประชากรค่อนข้าง ยากจนและโยกย้าย ไปอยู่ทีอื่นมาก	แห่เทียนพรรษา บุญ บั้งไฟ คล่องช้าง นับ ถือศาสนาพุทธ
ตะวันออกเฉียง	คล้ายภาคกลาง		
ตะวันตก	คล้ายภาคกลาง		
ใต้	เป็นที่ราบชายฝั่งทะเล อากาศ ร้อนชื้น ฝนตกตลอดทั้งปี	ทำสวนยางพารา ปาล์มน้ำมัน เหมืองแร่ ประมง น้ำเค็มและอาชีพ การท่องเที่ยว	บุญเดือนสิบ ชิงเปรต วี่งควาย นับถือศาสนา พุทธและอิสลาม

ทรัพยากรธรรมชาติ และวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ความหมายของทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และมนุษย์สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต เราสามารถแบ่งทรัพยากรออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. ประเภทที่ใช้แล้วหมดไป ได้แก่ แร่ธาตุ น้ำมัน ก๊าซ ธาตุอาหารพืชในดิน
๒. ประเภทที่ใช้ไม่หมดแต่เสื่อมคุณภาพ ได้แก่ ดิน น้ำ อากาศ
๓. ประเภทที่ใช้แล้วหมดไปแต่สามารถหาทดแทนขึ้นมาได้ ได้แก่ ป่าไม้ สัตว์ป่า

ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

๑. **ทรัพยากรดิน** ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นเมืองเกษตรกรรม เป็นแหล่งอยู่อาศัย น้ำที่สำคัญของโลก ทรัพยากรดิน จึงมีความสำคัญต่อประเทศเป็นอย่างยิ่ง ลักษณะของดินในประเทศไทยสรุปได้ดังนี้

๑.๑ ดินเหนียว พบในบริเวณราบลุ่มแม่น้ำสายต่าง ๆ ซึ่งมีน้ำท่วมถึง เนื้อดินละเอียด เหมาะจะทำนาข้าวและทำไร่ปอกระเจา

๑.๒ ดินร่วน พบในพื้นที่ลุ่มน้ำจืดลำน้ำของแม่น้ำสายต่าง ๆ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ห่างจากสองฝั่งแม่น้ำออกไป เป็นลักษณะที่ราบขั้นบันได และน้ำท่วมไม่ถึง เนื้อดินเป็นส่วนประกอบของดินเหนียวและดินทราย ใช้ปลูกพืชไร่ อ้อย ข้าวโพด มันสำปะหลัง ฯลฯ

๑.๓ ดินอินทรีย์วัตถุ เป็นดินที่เกิดจากการย่อยสลายของพืชและซากสัตว์ที่เน่าเปื่อยทับถมเป็นชั้น ๆ พบในที่ที่เคยเป็นป่าชายเลนมาก่อน (ในปัจจุบัน คือป่าพรุ) แต่มักจะมีธาตุกำมะถันปนอยู่มาก

๑.๔ ดินทราย เป็นดินที่มีองค์ประกอบของเนื้อทรายมากที่สุด มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำ พบมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในบริเวณชายฝั่งแม่น้ำและเชิงเขา ในภาคอื่น ๆ จะพบในพื้นที่ชายฝั่งทะเล ใช้ทำสวนมะพร้าว และปลูกป่าเพื่อพัฒนาคุณภาพของดิน

๒. **ทรัพยากรน้ำ** ประเทศไทยมีปริมาณฝนอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง เฉลี่ยประมาณปีละ ๑,๖๗๕ มิลลิเมตร จัดได้ว่าเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรน้ำมากพอสมควร ภาคกลาง มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรน้ำมากที่สุด เพราะมีแม่น้ำสายใหญ่ มีความยาวและให้น้ำตลอดปีหลายสาย ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา ท่าจีน และแม่กลอง ตลอดจนแหล่งน้ำใต้ดินก็นับว่ามีความอุดมสมบูรณ์มากกว่าภาคอื่น ๆ ในปัจจุบัน มีการนำน้ำมาใช้กันมาก โดยเฉพาะภาคกลาง กรุงเทพฯ และปริมณฑล เพราะมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง เช่น โรงงานอุตสาหกรรม ในขณะที่การผลิตน้ำประปาของรัฐยังกระจายไม่ทั่วถึงดีพอ ดังนั้น เมื่อมีการขุดเจาะนำน้ำบาดาลมาใช้กันเพิ่มมากขึ้นทำให้เกิดปัญหาแผ่นดินทรุด

เนื่องจากแหล่งน้ำใต้ดินมักอยู่ในช่องว่างหรือรอยแตกของชั้นหินใต้ดินทั้งสิ้น เมื่อนำน้ำมาใช้กันมาก ๆ จึงเกิดเป็นโพรงใต้ดินและเกิดการทรุดตัวลงในที่สุด

๓. ทรัพยากรป่าไม้ในปัจจุบัน ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้เหลืออยู่เพียงร้อยละ ๒๕ ของพื้นที่ประเทศ หรือประมาณ ๑๓๑,๔๘๕ ตารางกิโลเมตร (พ.ศ. ๒๕๔๗)

ลักษณะของป่าไม้ในประเทศไทย แบ่งเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ ตามสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

๓.๑ ป่าไม้ไม่ผลัดใบเป็นป่าไม้ที่ขึ้นในเขตอากาศร้อนชื้น แบบมรสุมเขตร้อน มีฝนตกชุกเกือบตลอดปี มีความชื้นสูง ทำให้มีใบเขียวชุ่มตลอดปีเหมือนไม้ผลัดเปลี่ยนใบ โดยมากจะพบในพื้นที่ภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงใต้ แบ่งออกเป็น ๕ ชนิดย่อย ๆ ได้แก่ ป่าดงดิบ ป่าดิบเขา และป่าชายเลน

๓.๑.๑ ป่าดงดิบ มีต้นไม้ขึ้นหนาที่บึงทั้งไม้ยืนต้นใหญ่และไม้ยืนต้นเล็ก

๓.๑.๒ ป่าดิบเขา พบในพื้นที่สูงตั้งแต่ ๑,๐๐๐ เมตรขึ้นไปเกือบทุกภาค เป็นป่าที่ให้กำเนิดต้นน้ำลำธาร

๓.๑.๓ ป่าสนเขา พบในพื้นที่สูงตั้งแต่ ๗๐๐ เมตรขึ้นไปเกือบทุกภาคเช่นกัน มีไม้สนนานาชนิด

๓.๑.๔ ป่าพรุ เป็นป่าที่พบบริเวณชายฝั่งทะเลของภาคใต้ มีทั้ง ไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้เลื้อย และพืชล้มลุก

๓.๑.๕ ป่าชายเลน เป็นป่าที่ขึ้นบริเวณชายทะเลที่เป็นโคลนเลนโดยเฉพาะบริเวณปากแม่น้ำมีความสำคัญต่อระบบนิเวศวิทยา หรือแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์น้ำ ไม้ที่สำคัญ คือ ไม้โกงกาง ลำพู จาก เป็นต้น

๓.๒ ป่าไม้ผลัดใบ พบในเขตภูมิอากาศแบบทุ่งหญ้าเมืองร้อนที่มีฝนตกปีละ ๔ เดือนในฤดูแล้งไม้ประเภทนี้จะผลัดใบพร้อมกันเกือบหมดทั้งต้น พบในพื้นที่ราบและพื้นที่สูงไม่เกิน ๑,๐๐๐ เมตร แบ่งออกเป็น ๒ ชนิด ได้แก่

๓.๒.๑ ป่าเบญจพรรณพบในเกือบทุกภาคของประเทศ ไม้สำคัญที่มีค่าทางเศรษฐกิจได้แก่ ไม้สัก ไม้ประดู่ ไม้แดง ไม้ยาง ฯลฯ

๓.๒.๒ ป่าแดง ป่าโคก หรือ ป่าแพะ เป็นป่าโปร่งพบมากในบริเวณที่ราบหรือเนินเขาเตี้ย ๆ ซึ่งเป็นพื้นที่สีแดง โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไม้ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ คือ ไม้เต็งรัง ไม้พะยอม ฯลฯ

๔. ทรัพยากรแร่ธาตุประเทศไทยมีแหล่งแร่ธาตุอุดมสมบูรณ์กระจายอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะบริเวณเขตเทือกเขาสูงในภาคเหนือ ภาคตะวันตก และภาคใต้ ในที่นี้ จำแนกแร่ธาตุได้เป็น ๓ ชนิด ดังนี้

๔.๑ แร่โลหะ ได้แก่ ดีบุก ทังสแตน ตะกั่ว สังกะสี ทองแดง เหล็ก พลวง และแมงกานีส

๔.๒ แร่โอลิโหะ ได้แก่ ยิปซัม หินปูน ดินมาร์ล (ดินสอพอง) และรัตนชาติ

๔.๓ แร่เชื้อเพลิง ได้แก่ น้ำมันดิบ ก๊าซธรรมชาติ และถ่านหิน (ลิกไนต์)

๕. ทรัพยากรสัตว์ป่า สัตว์ป่าอาศัยอยู่ในป่า ตามโพรงไม้ ซอกหิน ถ้า สัตว์เหล่านี้ต้องพึ่งพาหากินด้วยตนเอง ปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เช่น เสือ ช้าง กวาง หมู แรด ลิง ค่าง เป็นต้น ปัจจุบันสัตว์ป่าถูกคุกคามมากขึ้นทำให้สัตว์ป่าบางชนิดสูญพันธุ์ไป ประเทศไทยได้มีพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าขึ้นเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๓๐ ดังนั้นรัฐบาลจึงกำหนดให้วันที่ ๒๖ ธันวาคม ของทุกปีเป็น “วันคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งชาติ”

ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไทย

ภาคเหนือ เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำสายหลักของประเทศ ประกอบด้วยลุ่มแม่น้ำสำคัญ ๙ ลุ่มน้ำ คือ ลุ่มน้ำสาละวิน โขงตอนบน กก ปิง วัง ยม น่าน สะแกกรัง และป่าสัก และเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำเจ้าพระยา มีเขื่อน อ่างเก็บน้ำ พрудน้ำจืด จำนวนมาก ทรัพยากรป่าไม้ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้เบญจพรรณ เช่น สัก ตะแบก แดง และประดู่ แร่ธาตุที่พบ ได้แก่ ดิบุก แร่ซีไรท์ แมงกานีส ฟลูออไรด์

ภาคกลาง ที่ราบขนาดใหญ่ของภาคกลางจะมีดินที่เกิดจากการทับถมของตะกอนที่น้ำพัดมารวมกัน มีแม่น้ำลำคลองมาก จึงเป็นภาคที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดของประเทศ เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน มีเขื่อนต่าง ๆ ป่าไม้จะมีเหลือน้อยมาก ที่พบเป็นป่าเบญจพรรณและป่าดงดิบ มีแร่ธาตุไม่มากนัก แร่ที่พบ ได้แก่ ดิบุก เหล็ก แมงกานีส ยิปซัม หินอ่อน เป็นต้น

ภาคตะวันออก ดินส่วนใหญ่เป็นดินปนทราย ระบายน้ำได้ดี มีฝนตกชุกยาวนานแต่ยังมีการขาดแคลนน้ำจืดในเมืองอุตสาหกรรม ป่าไม้เป็นป่าดงดิบ ป่าดิบเขา ป่าสนเขา ป่าชายเลน และป่าเบญจพรรณ แร่ที่พบ ได้แก่ แร่เหล็ก พลวง รัตนชาติ และเชื้อเพลิง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บริเวณฝั่งแม่น้ำ ลักษณะของดินเกิดจากการทับถมของดินตะกอน เเพาะปลูกข้าวและพืชไร่ได้ แต่ส่วนใหญ่มักเป็นดินปนทราย คุณภาพต่ำ ขาดแคลนน้ำมากกว่าภาค อื่น ๆ แหล่งน้ำสำคัญ ได้แก่ แม่น้ำมูล-ชี และน้ำบาดาล แร่ที่มีมากที่สุด ได้แก่ แร่เกลือหิน มีป่าไม้น้อยที่สุดเมื่อเทียบกับภาคอื่น ลักษณะป่าเป็นป่าแดงซึ่งเป็นไม้ผลัดใบ

ภาคใต้ ดินส่วนใหญ่เป็นดินปนทราย ไม่เหมาะกับการเพาะปลูก บางที่เป็นที่ราบลุ่มต่ำ (พรุ) มีน้ำท่วม ส่วนที่ราบลุ่มแม่น้ำใช้ปลูกข้าว สวนผลไม้ ส่วนดินที่เป็นดินเหนียวปลูกยางพารา และปาล์มน้ำมัน มีฝนตกชุกทั้งปี ใช้น้ำจากบ่อบาดาลและเขื่อนต่าง ๆ ป่าไม้เป็นป่าดิบชื้น ตามเทือกเขาและป่าชายเลน ไม้สำคัญคือ ไม้เบญจพรรณ และไม้จากป่าชายเลน แร่ธาตุที่พบมาก ได้แก่ แร่ดิบุก (ทำรายได้มากที่สุด) แร่พลวง ทังสแตน ทองคำ ฟลูออไรด์ ยิปซัม ดินขาว ถ่านหิน น้ำมันปิโตรเลียมและก๊าซธรรมชาติ

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

เนื่องจากมีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติจากการกระทำของมนุษย์และการกระทำนั้นมีความรวดเร็วและรุนแรงเกินกว่าระบบธรรมชาติจะฟื้นฟูด้วยตัวเอง ดังนั้นจึงควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

๑. ต้องมีความรู้ในการที่จะรักษาทรัพยากรธรรมชาติและคำนึงถึงเรื่องความสูญเปล่าในการนำทรัพยากรธรรมชาติไปใช้
๒. รักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นและหายากด้วยความระมัดระวัง ตระหนักเสมอว่าการใช้ทรัพยากรมากเกินไปจะเป็นการไม่ปลอดภัยต่อสภาพแวดล้อม
๓. รักษาทรัพยากรที่ทดแทนได้ให้มีสภาพเพิ่มพูนเท่ากับอัตราที่ต้องการใช้เป็นอย่างน้อย
๔. ปรับปรุงวิธีการใหม่ ๆ ในการผลิตและใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ค้นคว้าสิ่งใหม่ ๆ ทดแทนการใช้ทรัพยากรจากแหล่งธรรมชาติให้เพียงพอต่อความต้องการใช้ของประชากร
๕. ให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อเข้าใจถึงความสำคัญในการรักษาสมดุลธรรมชาติซึ่งมีผลต่อการทำให้สิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพที่ดี

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถกระทำได้หลายวิธี ทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนี้

๑. การใช้อย่างประหยัด
๒. การนำกลับมาใช้ซ้ำอีก
๓. การบูรณะซ่อมแซม
๔. การบำบัดและการฟื้นฟู
๕. การใช้สิ่งอื่นทดแทน
๖. การเฝ้าระวังดูแลและป้องกัน

ศักยภาพของประเทศไทย

ศักยภาพของประเทศไทย

ศักยภาพ หมายถึง อำนาจหรือคุณสมบัติที่มีแฝงอยู่ในสิ่งต่าง ๆ อาจทำให้การพัฒนาหรือให้ปรากฏเห็นเป็นสิ่งที่ประจักษ์ได้ กระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายในการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นอยู่ที่ดี สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความมั่นคงทางสังคมให้กับประเทศ โดยการนำศักยภาพของประเทศไทยใน ๕ ด้านมาใช้ประโยชน์ ได้แก่

๑. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติอยู่อย่างมากมาย ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์สามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงชีวิต

๒. ด้านภูมิอากาศ ประเทศไทยตั้งอยู่ในเขตร้อน อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ ๒๗ องศาเซลเซียส ลักษณะภูมิอากาศแบ่งได้ ๓ ฤดู คือ

๒.๑ ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่ปลายเดือนพฤษภาคมถึงปลายเดือนตุลาคม

๒.๒ ฤดูแล้งเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์

๒.๓ ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคม

๓. ด้านภูมิประเทศและทำเลที่ตั้ง ประเทศไทย มีพื้นที่ ๕๑๓,๑๑๕ ตารางกิโลเมตร (ประมาณ ๓๒๑ ล้านไร่) มีลักษณะคล้ายขวาน โดยภาคใต้เป็นด้ามขวาน ความยาวจากเหนือสุด อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ถึงใต้สุด อำเภอเบตง จังหวัดยะลา มีความยาว ๑,๖๕๐ กิโลเมตร บริเวณแผ่นดินส่วนที่แคบที่สุดของประเทศไทยตั้งอยู่ระหว่างแนวชายแดนกัมพูชากับพื้นที่บ้านโขดทราย อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด มีระยะทางเพียง ๔๕๐ เมตร

๔. ด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณีประเทศไทยเป็นประเทศที่ประชากรมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตใจโอบอ้อม อารี มีความสามัคคีทุกเชื้อชาติมีศิลปวัฒนธรรมและประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของชาติที่สืบทอดมายาวนาน

ศิลปะ เช่น ภาพฝาผนังตามวัดวาอาราม พระราชวัง ลีเก โขน ดนตรีไทย ฯลฯ

วัฒนธรรม เช่น การแต่งกาย ภาษาไทย สมุนไพรไทย อาหารไทย การไหว้

การเคารพผู้อาวุโส ฯลฯ

ประเพณี เช่น ประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทง แห่เทียนเข้าพรรษา ฯลฯ

๕. ด้านทรัพยากรมนุษย์ คนไทยนับเป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุดของประเทศ มีศักยภาพที่แตกต่าง มีความเชี่ยวชาญในทุกสาขาอาชีพ มีความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนภูมิปัญญาต่างประจักษ์กับบุคลิกลักษณะนิสัย สุขภาพ อ่อนนุ่ม ถ่อมตน ยิ้มแย้มแจ่มใส ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดี

กระบวนการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน ท้องถิ่น

การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน ท้องถิ่น สามารถทำได้ ดังนี้

๑. สำรวจ รวบรวมข้อมูลชุมชนโดยข้อมูลที่สำรวจ ได้แก่ ด้านประชากร(จำนวน ระดับการศึกษา) ด้านเศรษฐกิจ (อาชีพ รายรับ รายจ่าย) ด้านประเพณีและวัฒนธรรม (ความเชื่อ ศาสนา ประเพณี) ด้านการเมืองการปกครอง (โครงสร้างการปกครอง) ด้านสังคม (โรงเรียน สถานีนอนามัย) ด้านระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม (ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น) เป็นต้น ใช้วิธีการสำรวจข้อมูล โดย การสังเกต การสัมภาษณ์การใช้แบบสอบถามการสนทนากลุ่ม การศึกษาจากเอกสาร เป็นต้น

๒. วิเคราะห์ศักยภาพชุมชน ท้องถิ่นเมื่อดำเนินการสำรวจข้อมูลแล้ว นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมาช่วยกันวิเคราะห์โดยนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ เรียงลำดับ(เชิงคุณภาพ) คำนวณค่าตัวเลข (เชิงปริมาณ) ตีความ สรุปและนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ ที่สามารถสื่อ

ความหมายได้และที่สำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนคือ ประชาชนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ ให้ข้อคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

*****

กิจกรรมท้ายบทที่ ๑

๑. ภาคใดมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศมาเลเซีย
  - ก. ภาคใต้
  - ข. ภาคกลาง
  - ค. ภาคเหนือ
  - ง. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
๒. ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ เป็นลักษณะภูมิประเทศของภาคใด
  - ก. ภาคเหนือ
  - ข. ภาคกลาง
  - ค. ภาคตะวันตก
  - ง. ภาคตะวันออก
๓. ข้อใดไม่ใช่ฤดูกาลของประเทศไทย
  - ก. ฤดูฝน
  - ข. ฤดูร้อน
  - ค. ฤดูหนาว
  - ง. ฤดูใบไม้ร่วง
๔. ป่าไม้ชนิดใดชอบขึ้นอยู่ตามชายขอบของแม่น้ำ หรือทะเล
  - ก. ป่าดงดิบ
  - ข. ป่าสนเขา
  - ค. ป่าชายเลน
  - ง. ป่าเบญจพรรณ
๕. ข้อใดต่อไปนี้เป็นวิธีการอนุรักษ์ดิน
  - ก. การใช้ปุ๋ยอินทรีย์
  - ข. การปลูกพืชคลุมดิน
  - ค. การทำไร่เลื่อนลอย
  - ง. การปลูกพืชตระกูลถั่ว
๖. หากในท้องถิ่นของนักศึกษาที่มีอากาศหนาว นักศึกษาคิดว่าควรปลูกพืชชนิดใดมากที่สุด
  - ก. มะม่วง
  - ข. ทุเรียน
  - ค. มะพร้าว
  - ง. สตรอว์เบอร์รี่

เฉลยกิจกรรมท้ายบท

๑. ก	๒. ข	๓. ง
๔. ค	๕. ค	๖. ง

บทที่ ๒

ประวัติศาสตร์ชาติไทย

ความหมายและความสำคัญของประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์ หมายถึง เรื่องราวหรือประสบการณ์ในอดีตที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ ทั้งเรื่องราวที่เกี่ยวกับแนวคิด พฤติกรรม สิ่งประดิษฐ์ มีวิวัฒนาการที่มา ซึ่งมีนักประวัติศาสตร์ ได้ศึกษาค้นคว้าให้รู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นตามวิธีการของประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์มีความสำคัญ ดังนี้

๑. ช่วยให้มนุษย์รู้จักตัวเอง
๒. ช่วยให้เกิดความเข้าใจในมรดก วัฒนธรรมของมนุษยชาติ
๓. ช่วยเสริมสร้างให้เกิดความระมัดระวังความคิดริเริ่ม
๔. สร้างสรรค์ ฝึกฝนความอดทน ความสุขุมรอบคอบ
๕. เป็นเหตุการณ์ในอดีตที่มนุษย์สามารถนำมาเป็นบทเรียนให้แก่ปัจจุบัน
๖. สอนให้คนรู้จักคิดเป็น ไม่หลงเชื่อสิ่งใต้ง่าย ๆ โดยมีได้ไตร่ตรองพิจารณาให้ถี่ถ้วนเสียก่อน

ประวัติศาสตร์ของชาติย่อมทำให้เกิดความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษในตระกูล และในความเป็นชาติประเทศซึ่งก่อให้เกิดความรักชาติและช่วยกันรักษาชาติบ้านเมืองให้คงอยู่ทั้งก้าวไปสู่ความเจริญ

ข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์

หลักฐานทางประวัติศาสตร์มีการจัดแบ่งเป็นหลายลักษณะดังนี้

๑. หลักฐานตามแหล่งข้อมูล เช่น เอกสาร เทปบันทึกการสัมภาษณ์ วรรณกรรม
๒. หลักฐานตามลักษณะการบันทึกข้อมูล เช่น การจารึก พงศาวดาร บันทึกส่วนตัว จดหมายเหตุ สารานุกรม เงินตรา โบราณสถาน โบราณวัตถุ และอื่น ๆ
๓. หลักฐานตามยุคสมัย เช่น โครงกระดูก เป็นต้น
๔. หลักฐานตามเจตนาของผู้เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ ทั้งที่เจตนาและไม่เจตนาที่จะบันทึกเรื่องราว

วิธีการทางประวัติศาสตร์

การศึกษาประวัติศาสตร์มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ กาลเวลาและนักประวัติศาสตร์ ดังนั้นจำเป็นต้องมีวิธีการในการรวบรวมค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์หาเหตุผลและข้อสรุปซึ่งจะเป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุดโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การตั้งประเด็นที่จะศึกษา โดยตั้งประเด็นคำถามว่า ศึกษาเรื่องอะไรในช่วงเวลาใดทำไมจึงต้องศึกษา

ขั้นตอนที่ ๒ สืบค้นและรวบรวมข้อมูลเพื่อมิให้ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ถูกบิดเบือน

ขั้นตอนที่ ๓ การวิเคราะห์และตีความข้อมูลทางประวัติศาสตร์โดยการนำข้อมูลที่ได้สืบค้นรวบรวม คัดเลือก และประเมินไว้แล้วนำมาพิจารณาในรายละเอียดทุกด้าน

ขั้นตอนที่ ๔ การคัดเลือกและประเมินข้อมูลนักประวัติศาสตร์จะต้องนำข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้มาคัดเลือกและประเมินเพื่อค้นหาความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ต้องการทราบ

ขั้นตอนที่ ๕ การเรียบเรียงรายงานข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับอันเป็นผลมาจากการวิเคราะห์และการตีความข้อมูล หรืออธิบายข้อสงสัย เพื่อนำเสนอข้อมูลในลักษณะที่เป็นการตอบตลอดจนความรู้ ความคิดใหม่ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าในรูปแบบการรายงานอย่างมีเหตุผล

ประวัติความเป็นมาของชนชาติไทย

สมัยก่อนสุโขทัยเป็นราชธานี

มีข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับถิ่นเดิมของคนไทยดังนี้

๑. ถิ่นเดิมของคนไทยอยู่บริเวณเทือกเขาอัลไต ซึ่งปัจจุบันอยู่ในประเทศมองโกเลีย
๒. ถิ่นเดิมของคนไทยอยู่ทางตอนใต้ของจีน ทางเหนือของภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตลอดจนรัฐอัสสัมของอินเดีย

๓. ถิ่นเดิมของคนไทยอาศัยอยู่กระจัดกระจายกันไปตั้งแต่มณฑลกวางตุ้งเรื่อยไปทางตะวันตก ในมณฑลกวางสี ยูนาน กุ้ยโจวเสฉวน ตลอดจนรัฐอัสสัมของอินเดีย

๔. ถิ่นเดิมของคนไทยอยู่ในบริเวณมณฑลเสฉวน (ดินแดนที่เบตติดต่อกับจีน) ประมาณ ๓,๕๐๐-๕,๐๐๐ ปี ก่อนพุทธศักราช

อาณาจักรลุง ตั้งอยู่ทางตอนเหนือบริเวณต้นแม่น้ำเหลือง (ฮวงโห)

อาณาจักรปาอยู่บริเวณทางเหนือของมณฑลเสฉวน

อาณาจักรเจี๋ย ตั้งอยู่ตอนกลางของกลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียง ทั้งสามอาณาจักรรวมกัน เรียกว่า อ้ายลาว เมื่อถูกจีนรุกรานก็อพยพลงมาตั้งเป็นอาณาจักรเพงาย ระหว่าง พ.ศ. ๔๐๐-๖๒๑ เมื่อถูกจีนรุกรานจึงหนีลงมาทางใต้และได้ตั้งเป็นอาณาจักรน่านเจ้า ประมาณ พ.ศ. ๑๑๙๓-๑๘๒๘

สมัยสุโขทัยเป็นราชธานี(พ.ศ. ๑๗๘๐ - ๑๙๘๑)

อาณาจักรสุโขทัยหรือรัฐสุโขทัย เป็นอาณาจักรหรือรัฐในอดีตรัฐหนึ่ง ตั้งอยู่บนที่ราบลุ่มแม่น้ำยม เป็นชุมชนโบราณมาตั้งแต่ยุคเหล็กตอนปลาย จนกระทั่งสถาปนาขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ในฐานะสถานีการค้าของรัฐละโว้ หลังจากนั้นราวปี ๑๘๐๐ พ่อขุนบางกลางหาว และพ่อขุนผาเมือง ได้ร่วมกันกระทำการยึดอำนาจจากขอมสบาดโขลญลำพง ซึ่งทำการเป็นผลสำเร็จและได้สถาปนาเอกราชให้สุโขทัยเป็นรัฐอิสระโดยมีพ่อขุนบางกลางหาวเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์พระร่วง ทรงพระนามว่าพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ มีการปกครองแบบพ่อปกครองลูก มีความเจริญรุ่งเรืองตามลำดับและเพิ่มถึงขีดสุดในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ก่อนจะค่อย ๆ ตกต่ำ และประสบปัญหาทั้งจากปัญหาภายนอกและภายใน จนต่อมาถูกรวมเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรอยุธยาไปในที่สุด

อาณาจักรกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. ๑๘๙๓-๒๓๑๐)

พระเจ้าอู่ทองทรงสถาปนาอยุธยาขึ้น เมื่อวันศุกร์ที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๑๘๙๓ (ค.ศ.๑๓๕๑) รูปแบบการปกครองเป็นแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีได้ ๔๑๗ ปี

มีกษัตริย์ปกครองทั้งหมด ๓๓ พระองค์จาก ๕ ราชวงศ์ ได้แก่ราชวงศ์อู่ทอง ราชวงศ์สุพรรณบุรี ราชวงศ์สุโขทัย ราชวงศ์ปราสาททอง และราชวงศ์บ้านพลูหลวง

การเสียดเอกราช

ครั้งที่ ๑ พ.ศ.๒๑๑๒ ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า ๑๕ ปี พระนเรศวรมหาราชทรงกอบกู้เอกราชใน พ.ศ.๒๑๑๗

ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๓๑๐ สมัยพระเจ้าเอกทัศ ผู้กอบกู้เอกราช คือ พระเจ้าตากสินมหาราช

อาณาจักรธนบุรี (พ.ศ.๒๓๑๐ -พ.ศ. ๒๓๒๕)

อาณาจักรธนบุรี เป็นอาณาจักรของคนไทยช่วงสั้น ๆ ระยะเวลา ๑๕ ปี มีพระมหากษัตริย์ปกครองเพียงพระองค์เดียว คือ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี (สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช) มีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ หลักฐานส่วนใหญ่กล่าวว่ เกิดเหตุจลาจลในปลายรัชกาลของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช คือ พระยาสรรรค์ได้ตั้งตัวเป็นกบฏ ได้บุกมาแล้วบังคับให้พระองค์ผนวช ขณะนั้น สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกทรงทำศึก

อยู่ที่กัมพูชา ทรงทราบข่าวจึงได้เสด็จกลับมายังกรุงธนบุรี ได้ปราบปรามจลาจลและมีการสำเร็จโทษสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์(พ.ศ. ๒๓๒๕ – ปัจจุบัน)

ราชอาณาจักรรัตนโกสินทร์ เป็นราชอาณาจักรที่สี่ในยุคประวัติศาสตร์ของไทย เริ่มตั้งแต่การย้ายเมืองหลวงจากฝั่งกรุงธนบุรี มายังกรุงเทพมหานคร ซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี เสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติ เมื่อวันที่ ๖ เมษายนพ.ศ. ๒๓๒๕ พระมหากษัตริย์ของราชวงศ์จักรี มีดังนี้

- พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ ๑)
- พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ ๒)
- พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓)
- พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔)
- พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕)
- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖)
- พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๗)
- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล (รัชกาลที่ ๘)
- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ ๙)

ประวัติและผลงานของบรรพบุรุษไทยที่มีส่วนปกป้อง และสร้างความเจริญให้แก่ชาติบ้านเมือง

พ่อขุนรามคำแหงมหาราช (สมัยสุโขทัย)

พ่อขุนรามคำแหงมหาราช (พญาร่วง) เป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ ๓ ในราชวงศ์พระร่วงแห่งราชอาณาจักรสุโขทัย เสดยราชย์ประมาณ พ.ศ. ๑๘๒๒ ถึงประมาณ พ.ศ. ๑๘๔๑ พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์พระองค์แรกของไทยที่ได้รับการยกย่องเป็น "มหาราช" ด้วยทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอันทรงคุณประโยชน์แก่แผ่นดิน ทรงรวบรวมอาณาจักรไทยจนเป็นปึกแผ่นกว้างขวาง ทั้งยังได้ทรงประดิษฐ์ตัวอักษรไทยขึ้น ทำให้ชาติไทยได้สะสมความรู้ทางศิลปะ วัฒนธรรม และวิชาการต่าง ๆ สืบทอดกันมากกว่าเจ็ดร้อยปี

พระนเรศวรมหาราช (สมัยอยุธยา)

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช (สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๒) มีพระนามเดิมว่า พระนเรศวร หรือ "พระองค์ดำ" เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระมหาธรรมราชาและพระวิสุทธิกษัตริย์ เสด็จพระราชสมภพเมื่อ พ.ศ. ๒๐๙๘ เสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคมพ.ศ. ๒๑๓๓ สิริรวมการครองราชย์สมบัติ ๑๕ ปี เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๒๕ เมษายนพ.ศ. ๒๑๔๘ รวมพระชนมพรรษา ๕๐ พรรษาทรงกอบกู้เอกราชจากการเสียกรุงครั้งที่หนึ่งจากพม่า และทำให้ไทยว่างเว้นจากการทำสงครามกับพม่า ๑๖๐ ปี

สมเด็จพระนารายณ์มหาราช(สมัยอยุธยา)

เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าปราสาททองกับพระนางศิริราชกัลยาขึ้นครองราชย์เมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๑๙๙ ขณะอายุ ๒๕ พรรษาได้สร้างเมืองลพบุรีขึ้นเป็นราชธานีแห่งที่ ๒ เป็นพระมหากษัตริย์ที่มีพระปรีชาสามารถด้านการต่างประเทศและศิลปะวรรณคดีอย่างสูง สมัยนั้นได้ชื่อว่า “ยุคทองของวรรณคดีไทย” วรรณคดีที่สำคัญได้แก่ สมุทรโฆษคำฉันท์ โคลงพาลีสอนน้อง และหนังสือจินตตามณีซึ่งเป็นแบบเรียนเล่มแรกของไทย

พระเจ้าตากสินมหาราช(สมัยกรุงธนบุรี)

สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี หรือ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช หรือ สมเด็จพระบรมราชาที่ ๔มีพระนามเดิมว่า สิน พระราชบิดาเป็นชาวจีน ชื่อนายไหฮอง หรือหยง แซ่แต้ เป็นนายอากรบ่อนเบี้ย พระราชมารดาชื่อ นางนกเอี้ยง เป็น สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเป็นมหากษัตริย์พระองค์เดียวในสมัยอาณาจักรธนบุรี พระราชกรณียกิจที่สำคัญในรัชสมัยของพระองค์ คือ การกอบกู้เอกราชจากพม่าภายหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (สมัยรัตนโกสินทร์)

พระมหากษัตริย์ไทยพระองค์แรกในราชวงศ์จักรี เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม พุทธศักราช ๒๒๗๙ พระนามเดิมว่าทองด้วง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชปราบดาภิเษกขึ้นครองราชย์เป็นปฐมกษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อวันที่ ๖ เมษายนพ.ศ. ๒๓๒๕ขณะมีพระชนมายุได้ ๔๖ พรรษา และทรงย้ายราชธานีจากฝั่งธนบุรีมาอยู่ฝั่งพระนคร และโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระบรมมหาราชวังและวัดพระศรีรัตนศาสดาราม พร้อมทั้งอัญเชิญพระแก้วมรกตจากกรุงธนบุรีมาประดิษฐานอยู่ในวัดแห่งนี้

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว(สมัย รัตนโกสินทร์)

เป็น รัชกาลที่ ๕ แห่งราชวงศ์จักรี เป็นพระราชโอรสองค์ ที่ ๙ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ที่นำความเจริญมาสู่ประเทศไทยในทุกด้านได้รับสมัญญาว่า "ปิยมหาราช" แปลว่า มหาราชผู้ทรงเป็นที่รัก

พระราชกรณียกิจที่สำคัญของรัชกาลที่ ๕ ได้แก่ การป้องกันการเป็นอาณานิคมของจักรวรรดิฝรั่งเศส และจักรวรรดิอังกฤษ ได้มีการประกาศออกมาให้มีการนับถือศาสนาโดยอิสระในประเทศ โดยบุคคลศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลามสามารถปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างอิสระ มีการนำระบบจากทางยุโรปมาใช้ในประเทศไทย ได้แก่ ระบบการใช้ธนบัตรและเหรียญบาท ใช้ระบบเขตการปกครองใหม่ เช่น มณฑลเทศาภิบาลจังหวัดและอำเภอ และได้มีการสร้างรถไฟ สายแรก คือ กรุงเทพฯ ถึง เมืองนครราชสีมา การก่อตั้งการประปา การไฟฟ้า ไปรษณีย์ โทรเลข โทรศัพท์ การสื่อสาร การรถไฟ ส่วนการคมนาคม ให้มีการขุดคลองหลายแห่ง พระราชกรณียกิจด้านสังคม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการเลิกทาสและไพร่ในประเทศไทย ทรงยกเลิกระบบไพร่ โดยให้ไพร่เสียเงินแทนการถูกเกณฑ์ นับเป็นการเกิดระบบทหารอาชีพในประเทศไทย นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงดำเนินการเลิกทาสแบบค่อยเป็นค่อยไป เริ่มจากออกกฎหมายให้ลูกทาสอายุครบ ๒๐ ปีเป็นอิสระ จนกระทั่งออกพระราชบัญญัติเลิกทาส ร.ศ. ๑๒๔ (พ.ศ. ๒๔๔๘) ซึ่งปล่อยทาสทุกคนให้เป็นอิสระและห้ามมีการซื้อขายทาส

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช(สมัยรัตนโกสินทร์)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงเสด็จพระราชสมภพ เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ ณ โรงพยาบาลเมานท์ออบอร์น รัฐแมสซาชูเซตส์ประเทศสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๐๒ เป็นต้นมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงกระชับสัมพันธไมตรีกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในยุโรป อเมริกา ออสเตรเลีย และ เอเชีย และได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในภูมิภาคต่าง ๆ ทุกภาค ทรงประจักษ์ในปัญหาของราษฎรในชนบทที่ดำรงชีวิตด้วยความยากจน ลำเค็ญและด้อยโอกาส ได้ทรงพระวิริยะอุตสาหะหาทางแก้ปัญหาตลอดมาตราบจนปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่า ทุกหนทุกแห่งบนผืนแผ่นดินไทยที่รอยพระบาทได้ประทับลง ได้ทรงขจัดทุกข์ยาก นำความผาสุกและทรงยกฐานะความเป็นอยู่ของราษฎร ให้ดีขึ้นด้วยพระบุญญาธิการและพระปรีชาสามารถปราดเปรื่อง พร้อมด้วยสายพระเนตรอันยาวไกล ทรงอุทิศพระองค์เพื่อประโยชน์สุขของราษฎร และเพื่อความเจริญพัฒนาของประเทศชาติตลอดระยะเวลาโดยมิได้ทรงคำนึงประโยชน์สุขส่วนพระองค์เลย

ประวัติศาสตร์ชุมชน

การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน หมายถึง การศึกษาเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนในด้านต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจวัฒนธรรมสังคมและการเมืองจะช่วยให้เข้าใจถึงปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนเกิดความรู้ที่ร่วมกับชุมชนตลอดจนลดอคติส่วนตัวบางอย่างที่เข้าไปตัดสินเรื่องราวหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน

เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงแต่ละยุคสมัยในประเทศไทย

๑. การเลิกทาส การมีไฟฟ้า รถไฟ ในสมัยรัชกาลที่ ๕
๒. การเปลี่ยนแปลงการปกครองในสมัยรัชกาลที่ ๗ จากสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นประชาธิปไตย
๓. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙

*****

กิจกรรมท้ายบทที่ ๒

๑. ให้นักศึกษาบอกความหมายของคำว่าประวัติศาสตร์

แนวตอบ หมายถึง เรื่องราวหรือประสบการณ์ในอดีตที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์เกี่ยวกับแนวคิด พฤติกรรม สิ่งประดิษฐ์ มีวิวัฒนาการที่มาจากอดีตที่มีนักประวัติศาสตร์ได้ศึกษาค้นคว้าให้รู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นตามวิธีการทางประวัติศาสตร์

๒. วิธีการรวบรวมค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์หาเหตุผลและข้อสรุปซึ่งจะเป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์มีกี่ขั้นตอน อะไรบ้างจงอธิบาย

แนวตอบ ๕ ขั้นตอน ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ ๑ การตั้งประเด็นที่จะศึกษา โดยตั้งประเด็นคำถามว่า ศึกษาเรื่องอะไร ในช่วงเวลาใดทำไมจึงต้องศึกษา

ขั้นตอนที่ ๒ สืบค้นและรวบรวมข้อมูลเพื่อมีให้ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ถูกปิดเป็น

ขั้นตอนที่ ๓ การวิเคราะห์และตีความข้อมูลทางประวัติศาสตร์โดยการนำข้อมูลที่สืบค้นรวบรวม คัดเลือก และประเมินไว้แล้วนำมาพิจารณาในรายละเอียดทุกด้าน

ขั้นตอนที่ ๔ การคัดเลือกและประเมินข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้มาคัดเลือกและประเมินเพื่อค้นหาความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ต้องการทราบ

ขั้นตอนที่ ๕ การเรียบเรียงรายงานข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับ เพื่อนำเสนอข้อมูลความรู้ ความคิดใหม่ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าในรูปแบบการรายงานอย่างมีเหตุผล

๓. ความเป็นมาของชนชาติไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบันมีทั้งหมดกี่สมัย อะไรบ้าง

แนวตอบ ๕ สมัย ได้แก่ สมัยก่อนสุโขทัย สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี สมัยรัตนโกสินทร์

๔. ให้นักศึกษาบอกประวัติบุคคลสำคัญของไทยที่มีคุณประโยชน์แก่ประเทศไทยอย่างน้อย

๑ คน

แนวตอบ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙

๕. พระมหากษัตริย์พระองค์ใดที่โปรดให้มีการเลิกทาส

แนวตอบ รัชกาลที่ ๕

๖. การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นประชาธิปไตยเกิดขึ้น
ในสมัยใด

แนวตอบ รัชกาลที่ ๗

๗. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกิดขึ้นในรัชกาลใด

แนวตอบ รัชกาลที่ ๙

บทที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

ความหมายและความสำคัญของเศรษฐศาสตร์

เศรษฐศาสตร์ หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับการเลือกใช้วิธีการต่าง ๆ ในการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อสนองความต้องการและหาวิธีการกระจายสินค้าและบริการไปสู่ประชาชนอย่างรวดเร็ว

เศรษฐศาสตร์ มีความสำคัญต่อมนุษย์ทุกสถานภาพ เช่น ผู้ผลิต ผู้บริโภค และเจ้าของกิจการผู้บริโภคที่มีความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ จะช่วยให้รู้ข้อมูลและเข้าใจสถานะเศรษฐกิจของประเทศ สามารถปรับตัวและวางแผนทางเศรษฐกิจของครอบครัวได้อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์ส่วนผู้ผลิต การมีข้อมูลจะช่วยให้ในการวิเคราะห์ วางแผนการผลิต การบริการ ให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานและสามารถพัฒนาสินค้าให้เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคมากขึ้น

เศรษฐศาสตร์ในครอบครัวและชุมชน

เศรษฐศาสตร์เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสังคม มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวและครอบครัวเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การที่สังคมจะพัฒนาได้นั้น ต้องอาศัยครอบครัวและมนุษย์ซึ่งเป็นสมาชิกของครอบครัว การศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์จะช่วยให้ตนเองและครอบครัวรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักตัดสินใจในการเลือกซื้อสิ่งของและบริการที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต รู้จักวิธีการออมและการลงทุนในลักษณะต่าง ๆ รู้ภาวะเศรษฐกิจของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ สามารถปรับตัวเองให้เข้ากับภาวะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงและใช้ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ

กิจกรรมทางเศรษฐกิจ

กิจกรรมทางเศรษฐกิจ หมายถึง การกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจคือนำมาบำบัดความต้องการของมนุษย์ได้

กิจกรรมทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การผลิต การแลกเปลี่ยน การบริโภค และการกระจายรายได้ จำเป็นต้องมีผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อปฏิบัติการกิจให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และสามารถสนองความต้องการของผู้บริโภคได้สูงสุด ผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเรียกว่า “หน่วยเศรษฐกิจ” กิจกรรมทางเศรษฐกิจประกอบด้วย

๑.การผลิต หมายถึงการสร้างสินค้าและบริการเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ โดยให้เกิดประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ

ปัจจัยในการผลิตสินค้าและบริการ ประกอบด้วย

ที่ดิน หมายถึง ที่ดินและทรัพยากรที่อยู่ในดินและเหนือพื้นดิน ค่าตอบแทน คือ

ค่าเช่า

แรงงาน หมายถึง แรงงานที่เกิดจากกำลังกายและสติปัญญาของมนุษย์ ค่าตอบแทน คือ ค่าจ้าง หรือเงินเดือน

ทุน หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้ร่วมกับแรงงาน เช่น เครื่องจักร ค่าตอบแทน คือ ดอกเบี้ย

ผู้ประกอบการ หมายถึง ผู้ที่นำเอาปัจจัยการผลิต มาผลิตเป็นสินค้าและบริการ ค่าตอบแทน คือ กำไร

๒. การแลกเปลี่ยน หมายถึง การนำสินค้าและบริการไปแลกเปลี่ยนกับสินค้าและบริการอื่น หรือแลกเปลี่ยนกับสื่อกลาง จึงแบ่งออกเป็น

๒.๑ การแลกเปลี่ยนสินค้าต่อสินค้า

๒.๒ การแลกเปลี่ยนสินค้าต่อเงินตราหรือใช้สื่อกลาง

๒.๓ การแลกเปลี่ยนแบบใช้สินเชื่อ เช่น เช็ค ตั๋วแลกเงิน ดราฟท์

๓. การบริโภค หมายถึง การใช้ประโยชน์จากสินค้าและบริการ แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะคือ

๓.๑ การบริโภคสินค้าคงทน ได้แก่ สินค้าที่เก็บไว้ใช้ได้นานเป็นปี เช่น ปากกา นาฬิกา กระเป๋า

๓.๒ การบริโภคสินค้าไม่คงทน ได้แก่ สินค้าที่ใช้แล้วหมดสิ้นไปภายใน ๑ ปี เช่น อาหาร น้ำมัน เชื้อเพลิง กระดาษ

ผู้บริโภคที่มีรายได้ต่ำ ความสามารถในการบริโภคจะถูกจำกัดลง และถ้ามีรายได้สูง ความสามารถในการบริโภคจะสูงขึ้น

๔. การกระจายรายได้ หมายถึง การจำหน่าย จ่ายแจกสินค้าและบริการ แบ่งเป็น

๔.๑ การกระจายสินค้าและบริการ ไปสู่ผู้บริโภค

๔.๒ การกระจายรายได้ เป็นการกระจายผลตอบแทนไปสู่ปัจจัยการผลิต

ตลาด หมายถึง สถานที่ที่เป็นแหล่งชุมนุมของผู้ค้าเพื่อจำหน่ายสินค้าประเภทต่าง ๆ ลักษณะของตลาดแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๑. ตลาดแข่งขันสมบูรณ์หรือตลาดเสรี หมายถึง ตลาดที่มีการแข่งขันสูง มีผู้ซื้อและผู้ขายจำนวนมาก ราคาสินค้าเป็นไปตามกลไกตลาด

๒. ตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๒.๑ ตลาดผูกขาดหมายถึง ตลาดที่มีผู้ผลิตหรือผู้ขายเพียงรายเดียว

๒.๒ ตลาดผู้ขายน้อยราย หมายถึง ตลาดที่มีผู้ผลิตหรือผู้ขายจำนวนน้อย เช่น ผู้ผลิตรถยนต์ โทรศัพท์มือถือ เป็นต้น

๒.๓ ตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด หมายถึง ตลาดที่มีผู้ขายจำนวนมากแต่มีสัดส่วนในตลาดน้อย

ตัวอย่างผลกระทบที่เกิดจากการผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยนและการกระจายรายได้ เช่น ภาคใต้มีแร่ดีบุกจำนวนมาก ทำให้เกิดโรงงานถลุงแร่และสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชน หรือ ในช่วงเทศกาลวาเลนไทน์ ดอกกุหลาบมีราคาแพงกว่าปกติ เป็นต้น

คุณธรรมของผู้ผลิตและผู้บริโภค

ความหมายของผู้ผลิตและผู้บริโภค

ผู้ผลิต หมายถึง ผู้ผลิตสินค้าและบริการ โดยการนำปัจจัยการผลิตมาแปรรูปเป็นสินค้า เช่น นำข้าวสาลีมาทำเป็นขนมปัง หรือสร้างบริการในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การบริการขนส่ง ความบันเทิง

ผู้บริโภค หมายถึง ผู้ใช้ประโยชน์จากสินค้าและบริการซึ่งอาจจะเป็นการบริโภคโดยตรง เช่น การดื่ม การรับประทาน การใช้สินค้าหรือการบริโภคทางอ้อม เช่น การใช้น้ำมันในการขับรถยนต์

ความสัมพันธ์ของผู้ผลิตและผู้บริโภคสินค้าและบริการ

ในระบบเศรษฐกิจ บุคคลหนึ่ง ๆ อาจทำหน้าที่เป็นผู้บริโภค หรือผู้ผลิต หรือเจ้าของปัจจัยการผลิตอย่างใดอย่างหนึ่งหรือเป็นทั้งสามประการก็ได้ แต่ใน**ฐานะของผู้บริโภค**ก็ต้องตัดสินใจว่าควรบริโภคสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการให้มากที่สุด ใน**ฐานะผู้ผลิต**ก็ต้องผลิตสินค้าและบริการตามความต้องการของผู้บริโภคด้วยต้นทุนการผลิตที่ต่ำที่สุด เพื่อให้สามารถขายสินค้าและบริการในราคาต่ำกว่าคู่แข่งรายอื่น ๆ การผลิตสินค้าและบริการบางครั้งผู้ผลิตต้องเสี่ยงต่อการขาดทุน ถ้าต้นทุนการผลิตสูงกว่ารายรับที่ได้จากการขายสินค้าและบริการ ดังนั้นผู้ผลิตก็ต้องมีรูปแบบการดำเนินการที่ดีเพื่อหลีกเลี่ยงจากการขาดทุนและได้กำไรคุ้มกับความเหนื่อยยาก**ในฐานะที่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต** ก็ต้องนำปัจจัยการผลิตซึ่งได้แก่ ที่ดิน ทุน แรงงานและการประกอบการไปเสนอขายหรือให้บริการแก่ผู้ผลิตเพื่อนำไปผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ผลตอบแทนแก่เจ้าของปัจจัยการผลิต คือ ค่าเช่า ค่าจ้าง ดอกเบี้ย และกำไรและนำผลตอบแทนเหล่านั้นไปหาซื้อสินค้าและบริการเพื่อการอุปโภคและบริโภคและบางครั้งเจ้าของปัจจัยการผลิตอาจทำหน้าที่เป็นผู้ผลิตสินค้าเองโดยนำปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ไปใช้ในการผลิตสินค้าและบริการต่างๆ

คุณธรรมของผู้ผลิต

ผู้ผลิตสินค้าและบริการควรมีคุณธรรมพื้นฐานในการดำเนินการเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคและผลประโยชน์ของผู้ผลิตในระยะยาว ดังนี้

๑. ผู้ผลิตต้องไม่ทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องเช่น การทำให้ผู้บริโภคได้รับอันตรายจากการใช้สินค้าและบริการ

๒. ผู้ผลิตต้องพัฒนาคุณภาพสินค้าอยู่เสมอและให้ได้มาตรฐาน

๓. ผู้ผลิตต้องรักษาความซื่อสัตย์ต่อผู้บริโภค ผลิตสินค้าที่ได้มาตรฐานเดียวกัน

๔. การรักษาสภาพแวดล้อม ผู้ผลิตต้องถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบ

คุณธรรมของผู้บริโภค

ในการเลือกบริโภคสินค้าและบริการต่างๆ ผู้บริโภคควรปฏิบัติโดยคำนึงถึงหลักการ ดังนี้

๑. ความจำเป็น หมายถึง การบริโภค อุปโภคในสิ่งที่จำเป็น เช่น ปัจจัยสี่ ประกอบด้วย เสื้อผ้า ยารักษาโรค อาหาร ที่อยู่อาศัย ในปริมาณที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตประจำวัน

๒. ความมีประโยชน์และความปลอดภัย หมายถึง การบริโภค อุปโภคในสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์

๓. ความประหยัด หมายถึง การบริโภค อุปโภคโดยการใช้จ่ายให้เหมาะสมกับฐานะทางเศรษฐกิจของตนเองหรือมีความพอเพียง

ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นและชุมชน

ความหมายทรัพยากร

ทรัพยากรในทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์นำมาใช้ประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ทรัพยากรแบ่งออกได้ ๒ ประเภท คือ

๑. **ทรัพยากรมนุษย์** หมายถึง บุคคลหรือมนุษย์ ในฐานะที่เป็นแรงงานหรือผู้ประกอบการซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการผลิตและการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ

๒. **ทรัพยากรที่ไม่ใช่มนุษย์** ประกอบด้วย

๒.๑ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น เครื่องจักร บ้าน รถยนต์

๒.๒ **ทรัพยากรธรรมชาติ** หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แบ่งได้ ๓ ประเภท ดังนี้

๒.๒.๑ ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วไม่หมดเช่น อากาศ น้ำ

๒.๒.๒ ทรัพยากรที่ทดแทนหรือรักษาไว้ได้ เช่น ป่าไม้ หุ่นยนต์

๒.๒.๓ ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วหมดไป เช่น แร่ธาตุ น้ำมัน

ลักษณะอาชีพของครอบครัว ชุมชน ประเทศ

ความหมายของอาชีพ

อาชีพ หมายถึง งานหรือกิจกรรมใด ๆ ที่ก่อให้เกิดผลผลิตที่สามารถประเมินค่าเป็นเงินหรือรายได้และกิจกรรมนั้นต้องสุจริตเป็นที่ยอมรับของสังคม

ความสำคัญของอาชีพ

๑. ทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้เมื่อมีอาชีพก็มีรายได้ สามารถจับจ่าย ใช้สอย ในชีวิตประจำวันได้
๒. ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือในสังคม
๓. สร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ที่อยู่ร่วมกัน
๔. สร้างครอบครัวได้โดยปกติสุข
๕. ทำให้กิจกรรมสังคมมีการเคลื่อนไหว ในสังคมมีหลากหลายอาชีพ ก็จะทำให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ
๖. ทำให้เศรษฐกิจ และสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางบวก เป็นการพัฒนา มีการประกอบอาชีพ ก็ทำให้เศรษฐกิจของสังคมเคลื่อนไหว

ประเภทของอาชีพ

๑. แบ่งตามลักษณะอาชีพ
  - ๑.๑ อาชีพอิสระ หมายถึง อาชีพที่ผู้ประกอบการดำเนินการด้วยตนเอง อาจเป็นผู้ผลิตสินค้าหรือผู้บริการเอง
  - ๑.๒ อาชีพรับจ้าง หมายถึง อาชีพที่ผู้ประกอบการไม่ได้เป็นเจ้าของ แต่ได้รับจ้างจากนายจ้างเป็นช่วงระยะเวลา
๒. แบ่งตามลักษณะรายได้และความมั่นคง
  - ๒.๑ อาชีพหลัก หมายถึง อาชีพที่ผู้ประกอบการใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบการ
  - ๒.๒ อาชีพรองหรืออาชีพเสริม หมายถึง อาชีพที่ผู้ประกอบการใช้เวลานอกงานหลัก
๓. แบ่งตามสาขาประกอบการ
  - ๓.๑ อาชีพด้านอุตสาหกรรม เช่น ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า
  - ๓.๒ อาชีพด้านเกษตรกรรมเช่น เลี้ยงสัตว์ ทำนา
  - ๓.๓ อาชีพด้านคหกรรมเช่น ทำอาหาร ตัดเย็บเสื้อผ้า
  - ๓.๔ อาชีพด้านพาณิชยกรรมเช่น ค้าขาย บัญชี
  - ๓.๕ อาชีพด้านอื่น ๆเช่น ด้านกีฬา ด้านความบันเทิง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงอาชีพ

๑. ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี
๒. ความเปลี่ยนแปลงทางทรัพยากร
๓. ความเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมือง
๔. ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

แหล่งทุนในหมู่บ้านและชุมชน

แหล่งทุนในหมู่บ้านและชุมชน ได้แก่

๑. สถาบันการเงิน หมายถึง องค์กรที่ดำเนินการเกี่ยวกับธุรกิจ การเงินและการให้สินเชื่อเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงผู้ออมเงินกับผู้ต้องการกู้เงินได้แก่ ธนาคารพาณิชย์มีหน้าที่บริการรับฝากเงินสำหรับผู้มีเงินออมโดยผู้ออมเงินจะได้รับดอกเบี้ยตอบแทนบริการสินเชื่อและบริการอื่น เช่น ช่วยเหลือด้านการค้าและการชำระเงินระหว่างประเทศ

๒. สหกรณ์ หมายถึง การรวมกลุ่มกันของคณะบุคคลเพื่อดำเนินกิจการต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกและได้จดทะเบียนเป็นสหกรณ์ตามกฎหมาย

ประโยชน์ของการจัดตั้งสหกรณ์

๑. สมาชิกของสหกรณ์สามารถซื้อสินค้าได้ในราคาที่ถูกลง
๒. การรวมตัวกันทำให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่สมาชิก
๓. สมาชิกได้รับประโยชน์จากเงินปันผล
๔. ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีขึ้นในชุมชน
๕. เป็นแหล่งเงินกู้ของสมาชิก
๖. ทำให้เกิดการเรียนรู้การดำเนินธุรกิจในรูปแบบหนึ่งซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ในการทำธุรกิจรูปแบบอื่นได้

๓. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คือ แหล่งเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ และบรรเทาเหตุจำเป็นเร่งด่วนของชุมชนเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับรากหญ้า และเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนทั่วประเทศ โดยรัฐบาลจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง กองทุนละ ๑ ล้านบาท พร้อมเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถ ในการจัดระบบบริหารจัดการการเงินกองทุนหมุนเวียน ในหมู่บ้านและชุมชนเมืองกันเอง

วัตถุประสงค์

๑. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน และชุมชนเมืองสำหรับการลงทุนเพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน

๒. ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการการเงินทุนของตนเอง

๓. เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง
๔. กระตุ้นเศรษฐกิจ ในระดับฐานรากของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทาง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต
๕. เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของ ประชาชน

หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง

๑. การพึ่งตนเอง มุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือน
๒. การรวมกลุ่มของชาวบ้าน มุ่งเน้นให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกันดำเนินกิจกรรมทาง เศรษฐกิจ
๓. ความเอื้ออาทรและความสามัคคี เศรษฐกิจพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการ ที่สมาชิกของชุมชนมีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือและสามัคคี

การปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

เพื่อที่จะสามารถดำรงชีวิตได้อย่างพออยู่พอกิน เราควรที่จะปฏิบัติตนตามแนว เศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

๑. จะต้องยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้
๒. มีความประหยัด โดยพยายามตัดทอนรายจ่ายและลดความฟุ่มเฟือย
๓. ประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องและสุจริต
๔. ไม่ควรแก่งแย่งและแข่งขันในการประกอบอาชีพอย่างรุนแรง
๕. รู้จักแสวงหาความรู้เพิ่มเติมและพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถมากขึ้น
๖. ใช้ความรู้ ความสามารถมาพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเพิ่มพูนรายได้
๗. ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีความสามัคคีในครอบครัวและชุมชน

แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เป็นทางเลือกใหม่ของประชาชนชาวไทยที่จะ สามารถดำรงชีวิตแบบพออยู่พอกินและสามารถพึ่งพาตนเองได้ เศรษฐกิจพอเพียง มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศอันจะนำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพทั้งทางด้านเศรษฐกิจและ สังคม ดังนั้นประชาชนชาวไทยทุกคนควรนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง

*****

กิจกรรมท้ายบทที่ ๓

๑. ข้อความใดให้ความหมายของวิชาเศรษฐศาสตร์ถูกต้องที่สุด
  - ก. วิชาที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจและการเมือง
  - ข. วิชาที่เกี่ยวกับการซื้อขายสินค้าและบริการ
  - ค. วิชาที่เกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า
  - ง. วิชาที่เกี่ยวกับการสนองตอบต่อความต้องการของสมาชิกในสังคม
๒. นักศึกษาควรเลือกซื้อสินค้า เพราะเหตุผลใดมากที่สุด
  - ก. ความจำเป็น ข. ความหรูหรา ค. ความทันสมัย ง. ความสวยงาม
๓. ข้อใดไม่ใช่หลักการบริโภคที่ดี
  - ก. สูดอากาศอาหารมารับประทานพออิ่ม
  - ข. ปรานีซื้อเสื้อกันหนาวตัวใหม่ในฤดูหนาวนี้
  - ค. มณีวัลย์ซื้อโทรศัพท์เคลื่อนที่รุ่นใหม่ที่โฆษณาว่ามีความทันสมัยสูง
  - ง. กรรณิการ์นำข้าวที่เหลือมาทำเป็นข้าวตังไว้รับประทานเป็นอาหารว่าง
๔. ข้อใดไม่ใช่ทุนตามความหมายของทรัพยากรทางเศรษฐศาสตร์

ก. เงินตรา	ข. โรงงาน
ค. เครื่องจักร	ง. อุปกรณ์การผลิต
๕. กานดาชอบรับประทานอาหารประเภทพาสต์ฟู้ดและดื่มน้ำอัดลมเป็นประจำ แสดงว่า กานดาไม่ปฏิบัติตามหลักการบริโภคในเรื่องใด

ก. คุณภาพของอาหาร	ข. ค่านิยมในการบริโภค
ค. รสนิยมและความจำเป็น	ง. ความมีประโยชน์และความปลอดภัย
๖. สินค้าในข้อใดเป็นสินค้าฟุ่มเฟือย

ก. ผัก ผลไม้ ข้าว	ข. น้ำปลา พริกไทย น้ำมันพืช
ค. นม อาหารกระป๋อง เนื้อหมู	ง. กระเป๋า รองเท้า โทรศัพท์เคลื่อนที่
๗. เพราะเหตุใดในช่วงเทศกาลวาเลนไทน์ ดอกกุหลาบจึงมีราคาแพงกว่าปกติ

ก. เป็นดอกไม้หายาก	ข. ชาวสวนลดการปลูกลง
ค. ความต้องการสินค้าสูง	ง. เจริญเติบโตได้ดีในช่วงฤดูร้อน
๘. ก่อนซื้อหมวกกล่องทุกครั้ง แก้วตาจะดูวันเดือนปีที่ผลิตและวันหมดอายุเสมอ การกระทำนี้ แสดงว่าแก้วตาให้ความสำคัญกับเรื่องใด

ก. ความคุ้มค่า	ข. ความเชื่อมั่น
ค. ความทันสมัย	ง. ความปลอดภัย

๙. ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ทรัพยากรในข้อใด

ก. ป่าไม้   ข. แร่ธาตุ   ค. อากาศ   ง. เครื่องจักร

๑๐. สถาบันการเงินใดเป็นแหล่งเงินทุนในชุมชน

ก. กองทุนหมู่บ้าน   ข. ธนาคารออมสิน
ค. ธนาคารแห่งประเทศไทย   ง. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

เฉลยกิจกรรมท้ายบทที่ ๓

๑. ค	๒. ก
๓. ค	๔. ก
๕. ง	๖. ง
๗. ค	๘. ง
๙. ง	๑๐. ก

บทที่ ๔ การเมืองการปกครอง

ความหมาย ความสำคัญของการเมืองการปกครอง

การเมือง (Politics) หมายถึง กระบวนการและวิธีการ ที่จะนำไปสู่การตัดสินใจของกลุ่มคน กิจกรรมทางการเมืองสามารถเกิดขึ้นได้ทั่วไปในทุกกลุ่มคนที่มีปฏิสัมพันธ์กัน ซึ่งรวมไปถึงในแวดวงธุรกิจแวดวงวิชาการ และในวงการศึกษาการเมืองจะมีความสำคัญดังนี้

๑. เป็นวิถีชีวิตแบบหนึ่งของคนในรัฐ
๒. คนในรัฐไม่สามารถหนีผลกระทบทางการเมืองได้
๓. กิจกรรมทางการเมืองนำไปสู่การใช้อำนาจเพื่อออกกฎหมายพัฒนาประเทศและแก้ปัญหาของประเทศ

อำนาจอธิปไตย (Sovereignty) หมายถึง อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ เป็นเครื่องชี้ถึงความเป็นประชาธิปไตยและความเป็นเอกราชของชาติอำนาจอธิปไตยย่อมมีความแตกต่างกันไปในแต่ละระบอบการปกครอง เช่น ในระบอบประชาธิปไตย อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน กล่าวคือ ประชาชนคือผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ อำนาจอธิปไตยเป็นของพระมหากษัตริย์ กล่าวคือ กษัตริย์เป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ เป็นต้น

อนึ่ง อำนาจอธิปไตยนี้ นับเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของความเป็นรัฐ เพราะการจะเป็นรัฐได้นั้น นอกจากต้องประกอบด้วย อาณาเขต ประชากร และรัฐบาลแล้ว ย่อมต้องมีอำนาจอธิปไตยด้วย กล่าวคือ ประเทศนั้นต้องเป็นประเทศที่สามารถมีอำนาจสูงสุด (อำนาจอธิปไตย) ในการปกครองตนเอง จึงจะสามารถเรียกว่า "รัฐ" ได้

โครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน

สำหรับประเทศไทย พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ บัญญัติให้การบริหารราชการแผ่นดินแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ บริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น โดยทั้ง ๓ ส่วนนี้ ล้วนอยู่ในการควบคุมดูแลของคณะรัฐมนตรี ซึ่งหน้าที่รับผิดชอบบริหารราชการแผ่นดิน อันครอบคลุมไปถึงการกำหนดนโยบายเพื่อให้ข้าราชการนำไปปฏิบัติ การอำนวยความสะดวกและการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนตามกฎหมาย นโยบาย และคำสั่งของคณะรัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชา

การบริหารราชการส่วนกลาง หมายถึง การบริหารที่ใช้หลักการรวมอำนาจ โดยให้อำนาจการบังคับบัญชาและการวินิจฉัยสั่งการสูงสุดอยู่ในส่วนกลาง คือกรุงเทพมหานครอันเป็นเมืองหลวงและศูนย์กลางการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐ แบ่งส่วนราชการออกเป็น

๑. สำนักนายกรัฐมนตรีมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการทั่วไปของนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี

๒. กระทรวงหรือทบวง ซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากระทรวงมีหน้าที่กำหนดนโยบาย และวางแผนการดำเนินงานของกระทรวง รวมทั้งกำกับ เร่งรัด ติดตาม การดำเนินงานตามแผนและนโยบายที่วางไว้

๓. ทบวง ซึ่งสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีหรือกระทรวงเป็นส่วนราชการที่มีสภาพและปริมาณงานไม่เหมาะสมที่จะจัดตั้งเป็นกระทรวงได้

๔. กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม ซึ่งสังกัดหรือไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง หรือทบวง สำนักนายกรัฐมนตรี ส่วนราชการดังกล่าวนี้มีฐานะเป็นนิติบุคคลจำแนกได้ ๓ ประเภท คือ

๔.๑ สำนักงานรัฐมนตรี มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับราชการทางการเมืองของกระทรวงขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวง

๔.๒ สำนักงานปลัดกระทรวง มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับราชการประจำทั่วไปของกระทรวง กำกับเร่งรัดติดตามผลการปฏิบัติราชการของส่วนราชการในกระทรวงอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของปลัดกระทรวง

๔.๓ กรม มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับราชการส่วนใดส่วนหนึ่งของกระทรวง อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของอธิบดีหรือตำแหน่งที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่น

การบริหารราชการส่วนภูมิภาค หมายถึง การบริหารที่ใช้หลักการแบ่งอำนาจ โดยราชการส่วนกลางเป็นเจ้าของอำนาจ แล้วแบ่งอำนาจการบังคับบัญชาและการวินิจฉัยสั่งการให้แก่ภูมิภาคนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน และการปฏิบัติของภูมิภาคนั้นจะต้องให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้จะต้องไม่ขัดต่อนโยบายของส่วนกลางหรือของคณะรัฐมนตรี หรือตัวบทกฎหมายของประเทศ การบริหารราชการส่วนภูมิภาค มี ๒ ระดับ คือจังหวัด และอำเภอ

การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น หมายถึง การบริหารที่ใช้หลักการกระจายอำนาจที่ส่วนกลางได้มอบอำนาจระดับหนึ่งให้ประชาชนในท้องถิ่นไปดำเนินการปกครองตนเองอย่างอิสระ โดยต้องไม่ขัดต่อกฎหมายของประเทศหรือความสงบเรียบร้อยของประชาชน กิจกรรมที่ทำได้ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการพัฒนา มีอิสระในการตัดสินใจในการแก้ปัญหาหรือการสนับสนุนกิจกรรมของท้องถิ่น ออกข้อบังคับหรือระเบียบต่าง ๆ มาบังคับในเขตการปกครองของตนได้โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ในปัจจุบันมี ๔ รูปแบบดังนี้

๑. องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีโครงสร้างที่ประกอบด้วย สภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดและนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน

๒. เทศบาลมี ๓ ประเภท คือ เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร มีโครงสร้างที่ประกอบด้วย สภาเทศบาล และนายกเทศมนตรีที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน

๓. องค์การบริหารส่วนตำบล มีโครงสร้างที่ประกอบด้วย สภาองค์การบริหารส่วนตำบลและนายกองค์การบริหารส่วนตำบลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนในแต่ละหมู่บ้าน

๔. ราชการบริหารส่วนท้องถิ่นอื่นตามที่กฎหมายกำหนด ได้แก่

๔.๑ กรุงเทพมหานคร มีหน้าที่จัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีสำนักงานใหญ่เรียกว่า ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร มีโครงสร้างที่ประกอบด้วย สภากรุงเทพมหานคร และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร มาจากการเลือกตั้งของประชาชน มีวาระในการดำรงตำแหน่ง ๔ ปี

๔.๒ เมืองพัทยา มีโครงสร้างที่ประกอบด้วยสภาเมืองพัทยา และนายกเมืองพัทยามาจากการเลือกตั้งของประชาชน แต่การกำกับดูแลเมืองพัทยานั้นให้ผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติราชการของเมืองพัทยา โดยมีอำนาจสั่งสอบสวนข้อเท็จจริงหรือสั่งให้นายกเมืองพัทยาชี้แจงแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการของเมืองพัทยา

ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร อำนาจตุลาการ

อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ เป็นลักษณะการใช้อำนาจอธิปไตยโดยแยกอยู่ใน ๓ สถาบันหลัก ซึ่งสถาบันทั้งสามดังกล่าวต่างมีอำนาจเป็นอิสระต่อกัน แต่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สามารถตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจของอีกฝ่ายได้ ดังนี้

๑. **อำนาจนิติบัญญัติ** เป็นอำนาจในการตรากฎหมายใช้บังคับแก่พลเมืองของประเทศ โดย ผู้ใช้อำนาจหรือปฏิบัติหน้าที่นี้โดยตรงคือ **รัฐสภา** พระมหากษัตริย์จะใช้อำนาจนิติบัญญัติผ่านทางรัฐสภา โดยทรงลงพระปรมาภิไธยในร่างพระราชบัญญัติที่ผ่านการพิจารณาจากรัฐสภาแล้วเป็นผลให้กฎหมายฉบับนี้มีผลบังคับใช้โดยสมบูรณ์

๒. **อำนาจบริหาร** เป็นอำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย บริหารและจัดการปกครองบ้านเมืองให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ผู้ใช้อำนาจหรือปฏิบัติหน้าที่นี้โดยตรงคือ **รัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรี**

๓. **อำนาจตุลาการ** เป็นอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีให้เป็นไปตามกฎหมาย ผู้ใช้อำนาจหรือปฏิบัติหน้าที่นี้โดยตรงคือ **ศาล** พระมหากษัตริย์จะทรงใช้อำนาจตุลาการผ่านทางศาล เช่น ทรงลงพระปรมาภิไธยแต่งตั้งประธานศาลฎีกาและผู้พิพากษาให้ปฏิบัติหน้าที่ เป็นต้น

การมีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครองในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

ในสังคมประชาธิปไตย ถือว่าอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองรัฐ เป็นของประชาชน ประชาชนจึงมีบทบาทในการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองรัฐ เพื่อประโยชน์แก่ปวงชน สนองความต้องการของปวงชน ฉะนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองจึงเป็นหัวใจของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง หมายถึง การที่ประชาชนในฐานะเป็นเจ้าของประเทศมีส่วนในการกำหนดนโยบายหรือกำหนดการตัดสินใจของรัฐบาลในการดำเนินงานของรัฐเพื่อประโยชน์ของประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของไทยมีหลายรูปแบบ ดังนี้

๑. การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี อาจทำได้โดย
  - ๑.๑ ช่วยรักษาและพัฒนาชุมชนของตนเอง
  - ๑.๒ เคารพและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ข้อบังคับของชุมชน
  - ๑.๓ เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
  - ๑.๔ ร่วมมือกับทางราชการในการดูแลและรักษาสภาพแวดล้อม เป็นต้น
๒. การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง โดย
  - ๒.๑ การแสดงความคิดเห็นของประชาชนผ่านสื่อต่างๆ
  - ๒.๒ การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง
  - ๒.๓ การสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
  - ๒.๔ การชุมนุมโดยสงบ
  - ๒.๕ การเลือกตั้ง ซึ่งเป็นสิทธิและหน้าที่ของประชาชนชาวไทย เป็นต้น

*****

กิจกรรมท้ายบทที่ ๔

๑. การเมืองมีความสำคัญอย่างไร

- แนวตอบ**
- เป็นวิถีชีวิตแบบหนึ่งของคนในรัฐ
  - คนในรัฐไม่สามารถหนีผลกระทบทางการเมืองได้
  - กิจกรรมทางการเมืองนำไปสู่การใช้อำนาจเพื่อออกกฎหมายพัฒนาประเทศ และแก้ปัญหาของประเทศ

๒. ให้นักศึกษาบอกประโยชน์ของการใช้อำนาจอธิปไตยมาพอสังเขป

- แนวตอบ**
- สามารถมีสิทธิมีเสียงในการพัฒนาประเทศได้หลายวิธี เช่น การใช้สิทธิเลือกตั้ง การตรวจสอบอำนาจรัฐสิทธิในการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

๓. ให้นักศึกษาจำแนกหน่วยงานต่อไปนี้ว่าอยู่ในการบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค หรือส่วนท้องถิ่น

- แนวตอบ**
- กรุงเทพมหานคร	การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น
- สำนักนายกรัฐมนตรี	การบริหารราชการส่วนกลาง
- กระทรวง	การบริหารราชการส่วนกลาง
- จังหวัด	การบริหารราชการส่วนภูมิภาค
- องค์การบริหารส่วนจังหวัด	การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

๔. อำนาจอธิปไตย อำนาจบริหาร อำนาจตุลาการมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

- แนวตอบ** มีความสัมพันธ์ในด้านการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน

๕. อำนาจอธิปไตย อำนาจบริหาร อำนาจตุลาการ

ให้นักศึกษาเลือกข้อความข้างบนมาเติมให้สอดคล้องกับช่องว่าง

- แนวตอบ**
อำนาจบริหาร	คือ อำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย
อำนาจอธิปไตย	คือ อำนาจในการตรากฎหมายใช้บังคับแก่พลเมืองของประเทศ
อำนาจตุลาการ	คือ อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีให้เป็นไปตามกฎหมาย

๖. ในระบอบประชาธิปไตยเราสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างไรบ้าง

- แนวตอบ**
- การแสดงความคิดเห็นของประชาชนผ่านสื่อต่างๆ
  - การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง
  - การสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
  - การเลือกตั้ง เป็นต้น

คณะทำงาน

ที่ปรึกษา

นายสุรพงษ์	จำจด	เลขาธิการ กศน.
นายประเสริฐ	หอมดี	รองเลขาธิการ กศน.
นางตรีณัฐ	สุขสุเดช	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย
นายอรรณู	คางนวลไย	ผู้อำนวยการ สถาบัน กศน.ภาคใต้

ผู้สรุปเนื้อหา

นางสาวกาญจนา	สิงหาด	ครู กศน.อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
นางสุทธิพร	ศศิธร	ครู กศน.อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
นางลักษมณ	ไทยรัตน์	ครู กศน.อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา
นางเพียงจันทร์	สันหนุ	ครู กศน.อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา
นางสาววันเพ็ญ	ช่วยนุกูล	ครู กศน.อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา
นางสาวจิตประภา	ทองแกมแก้ว	ครู กศน.อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

ผู้ตรวจและบรรณาธิการ

นางจุฑาทิพย์	ถาวรประสิทธิ์	ครู สถาบัน กศน.ภาคใต้
นางสายชล	จักรเจริญ	ครู สถาบัน กศน.ภาคใต้
นางสาวณัฐภััสสร	แดงมณี	ครู สถาบัน กศน.ภาคใต้

ผู้พิมพ์ต้นฉบับ

นางสาวกิงกาญจน์	ประสมสุข	เจ้าหน้าที่ สถาบัน กศน.ภาคใต้
-----------------	----------	-------------------------------

ผู้ออกแบบปก

นายศุภโชค	ศรีรัตนศิลป์	กลุ่มพัฒนาการศึกษาจากระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย
-----------	--------------	---

ออกแบบปก : ศุภาโชค ศรีรัตนศิลป์